# WĘDRUJĄC KU DOROSŁOŚCI

Teresa Król

# PROGRAM NAUCZANIA

## Wychowanie do życia w rodzinie
## dla uczniów klasy 4 szkoły podstawowej

Wydawnictwo Rubikon 2017

Adiustacja i korekta: Anna Grochowska-Piróg

Projekt graficzny i skład: Marcin Nowak

ISBN 978-83-65217-14-1

Katarzyna Król Wydawnictwo i Hurtownia Rubikon
ul. Na Leszczu 17, 30-376 Kraków
tel. 12 398 18 43, fax. 12 398 18 44
www.**KsiegarniaRubikon**.pl

REGON 351450547, NIP 944-147-11-82

# Spis treści

# Wstęp

## Wprowadzenie

Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 czerwca 2017 roku zmieniającym rozporządzenie *w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego* (Dziennik Ustaw 2017, poz. 117) po raz pierwszy wychowaniem do życia w rodzinie zostali objęci uczniowie klasy IV szkoły podstawowej.

Tej zmiany od dawna oczekiwali nauczyciele tych zajęć. Zjawisko akceleracji, czyli szybszego dojrzewania młodego pokolenia wymagało dostosowania się do rzeczywistych potrzeb i oczekiwań odbiorców (uczniów). Dojrzewanie to proces, w którym wzmaga się niepokój związany z przeżywaniem zmian zarówno fizycznych, jak i tych, które dotyczą emocji, uczuć i pragnień. Aby więc skutecznie i w odpowiednim czasie pomóc młodemu pokoleniu w zrozumieniu przemian dziejących się między dzieciństwem a dorosłością, trzeba podejmować rozmowy, wyjaśniać i pomagać w samodzielnym kształtowaniu własnego życia.

Polska szkoła podjęła się tego zadania w toku realizacji lekcji wychowanie do życia w rodzinie (WDŻ).

## Zajęcia WDŻ a prawa rodziców

Wdrożenie do szkół przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie jest wynikiem delegacji Ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (art. 4. ust. 1). W odróżnieniu od innych przedmiotów szkolnych specyfika tych zajęć polega na tym, że są one obligatoryjne dla resortu edukacji (za wprowadzenie i realizację zajęć odpowiedzialny jest dyrektor szkoły), natomiast nie są obowiązkowe dla ucznia.

Dobrowolność udziału w lekcjach wychowania do życia w rodzinie wynika z respektowania prawa rodziców jako pierwszych i najważniejszych wychowawców swoich dzieci. Ten szczególny status rodziny jest konsekwencją funkcjonującego w Rzeczypospolitej Polskiej porządku konstytucyjnego. Konstytucja gwarantuje rodzicom prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami (art. 48 ust. 1 i art. 53 ust. 3). Umocowanie pozycji rodziców uwzględniają również dokumenty międzynarodowe, m.in. art. 26. ust. 3 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka podkreśla, że rodzice mają prawo pierwszeństwa w wyborze nauczania, które ma być dane ich dzieciom.

Powyższe uwarunkowania prawne wskazują, że nauczyciele i wychowawcy mogą i powinni jedynie wspierać rodzinę w jej zadaniach wychowawczych, również w wychowaniu seksualnym. Często bywa tak (badania to potwierdzają), że rodzice nie potrafią lub nie chcą rozmawiać z dziećmi nt. seksualności i chętnie to zadanie powierzają szkole. Nauczyciel wychowania do życia w rodzinie, działając w imieniu rodziców, towarzyszy uczniom w drodze do dorosłości. Jego rola jest nieodzowna szczególnie wtedy, gdy rodzina nie może skutecznie wychowywać sama (rodziny dysfunkcyjne, niewydolne).

Wychowanie do życia w rodzinie to zajęcia szczególne, ponieważ od nauczyciela wymaga się również spotkania z rodzicami. Za organizację tych spotkań bierze odpowiedzialność dyrektor szkoły (par. 5 ust. 1 i 2 rozporządzenia MEN w sprawie sposobu nauczania szkolnego (...) z dnia 12 sierpnia 1999 r. z późn. zm.).

Nauczyciel przedstawia rodzicom do akceptacji program nauczania, podręcznik i pomoce dydaktyczne. Jeżeli prowadzący zajęcia jest otwarty na współpracę z rodzicami w przygotowaniu uczniów do dorosłości i do podejmowania przez nich odpowiedzialnych wyborów, najczęściej zyskuje aprobatę rodziców. Cel bowiem jest wspólny: pomóc młodemu człowiekowi w harmonijnym rozwoju i przygotowaniu do uczestnictwa w rodzinie obecnej i tej, którą kiedyś założy.

## Koncepcja programu

Integralne ujęcie seksualności (na takim opiera się program) uwzględnia rozwój adolescenta zarówno w aspekcie fizycznym, jak też psychicznym, emocjonalnym, społecznym i duchowym.

Tematyka zajęć dla klasy IV wynika z wymogów podstawy programowej z dnia 14 lutego 2017 roku i dostosowana jest do możliwości percepcyjnych uczniów. Program zakłada także możliwość indywidualizacji procesu kształcenia. Dlatego w zestawie proponowanych zadań i ćwiczeń znajdą się propozycje o różnym stopniu trudności oraz bardziej i mniej czasochłonne. Obudowa programu (proponowane scenariusze zajęć, plansze, filmy czy prezentacje multimedialne) umożliwiają również realizację zajęć w szkołach specjalnych.

Większość treści wpisuje się w spiralny układ programu, co oznacza, że w starszych klasach powraca się do wcześniej poznanych zagadnień, poszerzając i uzupełniając wiedzę na dany temat.

Program realizuje treści zawarte w sześciu działach tematycznych:

1. Rodzina.
2. Dojrzewanie.
3. Seksualność człowieka.
4. Życie jako fundamentalna wartość.
5. Płodność.
6. Postawy.

Zgodnie z rozporządzeniem MEN część zajęć (po 5 godzin w każdej klasie) została zaplanowana z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców. Podział na grupy jednopłciowe stwarza możliwość otwarcia się na problemy i swobodne rozmowy na tematy bardziej intymne. Propozycji tematów do realizacji w grupach nie należy jednak traktować jako obligatoryjnej. Nauczyciel, znając uczniów i ich oczekiwania, sam może zdecydować o doborze zagadnień omawianych osobno z dziewczętami i z chłopcami.

Również tylko jako propozycję do wyboru trzeba traktować rozwiązania metodyczne zawarte w „Proponowanych procedurach osiągania celów". Dość szeroka oferta ćwiczeń i warsztatów byłaby trudna do zrealizowania na jednej godzinie lekcyjnej. Dlatego nauczyciel kreator zajęć sam zdecyduje, który rodzaj technik pracy, ćwiczeń czy warsztatów bardziej mu odpowiada, i w której grupie sprawdzają się zaproponowane metody.

W ofercie technik pracy zamieszczono propozycje: pracy w małych grupach, w dwójkach lub pracę indywidualną. Różnorodność metod aktywnych wyzwala u uczniów kreatywność, zaangażowanie, komunikowanie się i współpracę.

## Kryteria oceny ucznia

Specyfika przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie polega również na tym, że zajęcia nie podlegają ocenie i nie mają wpływu na promocję ucznia do klasy programowo wyższej, ani też na ukończenie szkoły. Brak tradycyjnych metod kontroli na tych lekcjach umożliwia uczniom większą swobodę wypowiedzi i odwagę w zadawaniu pytań, zapewniając im „bezpieczną przestrzeń" w komunikacji z rówieśnikami i z osobą prowadzącą. Nie oznacza to jednak, że uczestnikom zajęć nie jest należna gratyfikacja. Nauczyciel ma możliwość wyboru pośrednich metod oceniania. Może to być: pozytywna uwaga, pochwała czy ustalone wcześniej z wychowawcą sposoby „punktowania". Powinny one mieć wpływ na śródroczną i końcową ocenę z zachowania.

Aktywność uczniów, ich zaangażowanie, przygotowanie materiałów powinny być zauważone i docenione przez nauczyciela. Wzmacnia się tym samym motywację dzieci do uczestnictwa w zajęciach, wyrażania własnych sądów, rozwijania kompetencji.

## Środki dydaktyczne i obudowa metodyczna

Sporą liczbę zajęć zaplanowano z użyciem filmów dydaktycznych (najczęściej są to krótkie scenki). Film może być traktowany jako wprowadzenie do tematu lub ilustracja życiowej sytuacji. Powinien inspirować uczniów do rozmowy lub dyskusji, kształtować ich poglądy i postawy.

Takie było założenie twórców filmów z serii **„Rodzinne przeboje"**. W poprzednich latach były one emitowane, zgodnie z programem nauczania, na lekcjach w klasach V i VI. W roku szkolnym 2017/2018 podobne treści znalazły się w programie klasy IV, więc filmy z tej serii zostały przeniesione do tej klasy. Podręcznik i ćwiczenia dla klasy IV również bazują na tych samych treściach, niekiedy wzbogaconych lub nieco zmienionych.

Nowością będą scenariusze zajęć (z prezentacją multimedialną) dla nauczyciela WDŻ. Wszystkie materiały wzajemnie się uzupełniają.

Lekcje WDŻ często wyzwalają u uczniów szczególną ciekawość i zaangażowanie. Nie powinniśmy tego potencjału zmarnować.
A więc powodzenia!

## Wychowanie do życia w rodzinie

# Nowa podstawa programowa

## Cele kształcenia wymagania ogólne

I. Ukazywanie wartości rodziny w życiu osobistym człowieka. Wnoszenie pozytywnego wkładu w życie swojej rodziny.

II. Okazywanie szacunku innym ludziom, docenianie ich wysiłku i pracy, przyjęcie postawy szacunku wobec siebie.

III. Pomoc w przygotowaniu się do zrozumienia i akceptacji przemian okresu dojrzewania. Pokonywanie trudności okresu dorastania.

IV. Kształcenie umiejętności przyjęcia integralnej wizji osoby. Wybór i urzeczywistnianie wartości służących osobowemu rozwojowi. Kierowanie własnym rozwojem, podejmowanie wysiłku samowychowawczego zgodnie z uznawanymi normami i wartościami. Poznawanie, analizowanie i wyrażanie uczuć. Rozwiązywanie problemów.

V. Pozyskanie wiedzy na temat organizmu ludzkiego i zachodzących w nim zmian rozwojowych w okresie prenatalnym i postnatalnym oraz akceptacja własnej płciowości. Przyjęcie integralnej wizji ludzkiej seksualności. Umiejętność obrony własnej intymności i nietykalności seksualnej oraz szacunek dla ciała innej osoby.

VI. Uświadomienie i uzasadnienie potrzeby przygotowania do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny. Zorientowanie w zakresie i komponentach składowych postawy odpowiedzialnego rodzicielstwa.

VII. Korzystanie ze środków przekazu, w tym z internetu, w sposób selektywny, umożliwiający obronę przed ich destrukcyjnym oddziaływaniem.

## Treści nauczania wymagania szczegółowe

### I. Rodzina. Uczeń:

1) wie, co składa się na dojrzałość do małżeństwa i założenia rodziny; zna kryteria wyboru współmałżonka, motywy zawierania małżeństwa i czynniki warunkujące trwałość i powodzenie relacji małżeńskiej i rodzinnej;
2) rozumie, jakie miejsce zajmuje rodzina w społeczeństwie;
3) rozpoznaje typy struktury rodziny: rodzina wielopokoleniowa, rodzina pełna, rodzina niepełna, rodzina zrekonstruowana;
4) wyjaśnia miejsce dziecka w rodzinie i jej rolę dla niego: w fazie prenatalnej, podczas narodzin, w fazie niemowlęcej, wczesnodziecięcej, przedpokwitaniowej, dojrzewania, młodości, wieku średniego, wieku późnego;
5) potrafi komunikować swoje uczucia i budować prawidłowe relacje rodzinne;
6) wie, jak okazać szacunek rodzeństwu, rodzicom i dziadkom oraz docenić ich wkład w życie rodzinne; potrafi wymienić za co i w jaki sposób można wyrazić im wdzięczność;

7) rozumie, na czym polega odpowiedzialność wszystkich członków za atmosferę panującą w rodzinie; wie, jak komunikować uczucia, wyrażać pamięć, składać życzenia z okazji ważnych rocznic rodzinnych, imienin, urodzin, Dni Matki, Ojca, Babci i Dziadka, być uprzejmym i uczynnym każdego dnia;
8) zna i rozumie funkcje rodziny, np. prokreacyjna, opiekuńcza, wychowawcza oraz ich znaczenie na poszczególnych etapach rozwoju człowieka;
9) wyjaśnia, czego dotyczy i w czym przejawia się rodzinne wychowanie do miłości, prawdy, uczciwości, wychowanie patriotyczne, religijne, moralne;
10) przyswaja wartości i tradycje ważne w rodzinie, w tym wspólne świętowanie, organizacja i przeżywanie wolnego czasu;
11) zauważa i docenia formacyjną rolę rodziny w zakresie przekazywania wiedzy (o życiu, człowieku, świecie, relacjach międzyludzkich), kształtowania postaw, ćwiczenia umiejętności, tworzenia hierarchii wartości, uczenia norm i zgodnych z nimi zachowań;
12) zna i stosuje zasady savoir vivre'u zarówno wobec gości, jak i najbliższych członków rodziny;
13) wie, na czym polega instytucjonalna pomoc rodzinie w sytuacji: choroby, uzależnienia, ubóstwa, bezrobocia, zachowań ryzykownych, problemów pedagogicznych, psychologicznych, prawnych.

### II. Dojrzewanie. Uczeń:

1) rozpoznaje zmiany fizyczne i psychiczne; zauważa i akceptuje zróżnicowane, indywidualne tempo rozwoju;
2) zna kryteria dojrzałości biologicznej, psychicznej i społecznej;
3) rozumie, czym jest cielesność, płciowość, seksualność;
4) wskazuje różnice w rozwoju psychoseksualnym dziewcząt i chłopców;
5) wyjaśnia, na czym polega identyfikacja z własną płcią;
6) zna zagrożenia okresu dojrzewania, takie jak: uzależnienia chemiczne i behawioralne, presja seksualna, pornografia, cyberseks, prostytucja nieletnich; potrafi wymienić sposoby profilaktyki i przeciwdziałania;
7) omawia problemy wieku młodzieńczego i sposoby radzenia sobie z nimi;
8) rozumie, jak budowane są relacje międzyosobowe, wyjaśnia ich znaczenie w rozwoju społeczno-emocjonalnym; potrafi przedstawić istotę: koleżeństwa i przyjaźni, sympatii młodzieńczych, pierwszych fascynacji, zakochania, miłości; zwraca uwagę na potrzebę i wartość wzajemnego szacunku, udzielania pomocy, empatii i współpracy;
9) uczestniczy w podziale obowiązków; korzysta z pomocy innych i sam jej udziela; potrafi dzielić czas pomiędzy pracę i rekreację; wie jak tworzyć atmosferę świętowania;
10) przedstawia rolę autorytetów w życiu człowieka, wymienia osoby uznane za autorytety przez innych i siebie.

### III. Seksualność człowieka. Uczeń:

1) określa pojęcia związane z seksualnością: męskość, kobiecość, komplementarność, miłość, wartość, małżeństwo, rodzicielstwo, odpowiedzialność; wyjaśnia na czym polega i czego dotyczy integracja seksualna;
2) rozumie znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości oraz budowaniu trwałych i szczęśliwych więzi;
3) określa główne funkcje płciowości, takie jak: wyrażanie miłości, budowanie więzi i rodzicielstwo, a także wzajemna pomoc i uzupełnianie, integralna i komplementarna współpraca płci;
4) rozumie, na czym polega prawo człowieka do intymności i ochrona tego prawa;
5) wyjaśnia, na czym polega odpowiedzialność mężczyzny i kobiety za sferę seksualną i prokreację;

6) charakteryzuje związek istniejący pomiędzy aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością; omawia problemy związane z przedmiotowym traktowaniem człowieka w dziedzinie seksualnej;
7) potrafi wymienić argumenty biomedyczne, psychologiczne, społeczne i moralne za inicjacją seksualną w małżeństwie;
8) przedstawia przyczyny, skutki i profilaktykę przedwczesnej inicjacji seksualnej;
9) zna choroby przenoszone drogą płciową; rozumie ich specyfikę, rozwój i objawy; wie, jakie są drogi przenoszenia zakażenia; zna zasady profilaktyki;
10) potrafi wymienić różnice pomiędzy edukacją a wychowaniem seksualnym;
11) potrafi scharakteryzować i ocenić różne odniesienia do seksualności: permisywne, relatywne i normatywne;
12) rozumie wartość trwałości małżeństwa dla dobra rodziny.

### IV. Życie jako fundamentalna wartość. Uczeń:

1) wyjaśnia, co to znaczy, że życie jest wartością;
2) rozumie, na czym polega planowanie dzietności rodziny; wie, jakie aspekty należy uwzględnić przy podejmowaniu decyzji prokreacyjnych;
3) zna zasady przygotowania kobiet i mężczyzn na poczęcie dziecka oraz rozumie, czym jest odpowiedzialne rodzicielstwo;
4) wyraża postawę szacunku i troski wobec życia i zdrowia człowieka od poczęcia do naturalnej śmierci;
5) zna fazy psychofizycznego rozwoju człowieka w okresie prenatalnym i postnatalnym; orientuje się w czynnikach wspomagających i zaburzających jego psychiczny, fizyczny, duchowy i społeczny rozwój;
6) rozumie, czym jest opieka prekoncepcyjna i prenatalna uwzględniająca zdrowie ojca, matki i dziecka, formy prewencji, profilaktyki i terapii;
7) ma szacunek dla ludzkiego ciała; zna podstawy higieny; troszczy się o zdrowie: właściwe odżywianie, odpowiedni strój, sen i aktywność fizyczną;
8) pozytywnie odnosi się do osób z niepełnosprawnością, widząc w nich wartościowych partnerów w koleżeństwie, przyjaźni, miłości i rodzinie;
9) wyraża troskę o osoby chore i umierające; zachowuje pamięć o zmarłych, współtowarzyszy bliskim w przeżywaniu żałoby.

### V. Płodność. Uczeń:

1) wie, że płodność jest wspólną sprawą kobiety i mężczyzny;
2) potrafi przedstawić fizjologię płodności i wymienić hormony warunkujące płodność kobiet i mężczyzn;
3) zna metody rozpoznawania płodności, ich przydatność w planowaniu rodziny i diagnostyce zaburzeń;
4) przedstawia problem niepłodności; określa jej rodzaje, przyczyny, skutki; wyjaśnia na czym polega profilaktyka i leczenie;
5) definiuje pojęcie antykoncepcji i wymienia jej rodzaje, dokonuje oceny stosowania poszczególnych środków antykoncepcyjnych w aspekcie medycznym, psychologicznym, ekologicznym, ekonomicznym, społecznym i moralnym;
6) zna różnice między antykoncepcją a naturalnym planowaniem rodziny, zapłodnieniem in vitro a naprotechnologią;
7) rozumie, czym jest ciąża i poród oraz jak powinno wyglądać przyjęcie dziecka jako nowego członka rodziny;
8) potrafi wyjaśnić rolę i zadania szkół rodzenia oraz wartość naturalnego karmienia;
9) wie, jak istotne znaczenie, zarówno w aspekcie medycznym, psychologicznym, jak i społecznym ma gotowość członków rodziny na przyjęcie dziecka z niepełnosprawnością;
10) rozumie sytuację rodzin mających trudności z poczęciem dziecka i doświadczających śmierci dziecka przed narodzeniem;
11) wie, czym jest adopcja i rodzina zastępcza oraz jakie jest ich znaczenie dla dzieci, rodziców i społeczeństwa.

### VI. Postawy. Uczeń:

1) potrafi wymienić i uzasadnić normy chroniące życie małżeńskie i rodzinne oraz sprzeciwić się naciskom skłaniającym do ich łamania;
2) wie, że aktywność seksualna, jak każde zachowanie człowieka podlega odpowiedzialności moralnej;
3) radzi sobie w sytuacji konfliktu, presji grupy, stresu;
4) zna i stosuje zasady savoir-vivre`u w różnych sytuacjach społecznych;
5) rozumie zasady komunikacji werbalnej i niewerbalnej i jej znaczenie w relacjach interpersonalnych; przyjmuje odpowiedzialność za manifestowane reakcje, wypowiadane i pisane słowa;
6) kształtuje i wyraża postawy asertywne, gdy nie może lub nie powinien czegoś wykonać, stara się odmawiać tak, by nie ranić drugiego;
7) bierze udział w życiu społecznym przez: wolontariat, stowarzyszenia, grupy nieformalne i aktywność indywidualną; ujawnia wrażliwość na osoby potrzebujące pomocy i zna konkretne sposoby jej udzielania;
8) świadomie i odpowiedzialnie korzysta ze środków społecznego przekazu, w tym z internetu dokonując wyboru określonych treści i limitując czas im poświęcany;
9) jest odpowiedzialny za własny rozwój i samowychowanie.

# Warunki i sposób realizacji

Do zadań szkoły w zakresie realizacji wychowania do życia w rodzinie należy w szczególności:

1) wspieranie wychowawczej roli rodziny;
2) współpraca z rodzicami w zakresie prawidłowych relacji między nimi a dzieckiem;
3) wskazanie norm życia społecznego, pomoc w interioryzacji i ich wspólne przestrzeganie;
4) pomoc we właściwym przeżywaniu okresu dojrzewania;
5) wzmacnianie procesu identyfikacji z własną płcią; docenianie komplementarności płciowej i współdziałania;
6) wspieranie rozwoju moralnego i kształtowania hierarchii wartości;
7) promowanie integralnej wizji seksualności człowieka; ukazanie jedności pomiędzy aktywnością seksualną, miłością i odpowiedzialnością;
8) wskazywanie na prawo do życia od poczęcia do naturalnej śmierci, potrzebę przygotowania do macierzyństwa i ojcostwa oraz towarzyszenia w chorobie i umieraniu;
9) tworzenie klimatu dla koleżeństwa, przyjaźni oraz szacunku dla człowieka;
10) pomoc w poszukiwaniu odpowiedzi na podstawowe pytania egzystencjalne;
11) informowanie o możliwościach pomocy system poradnictwa dla dzieci i młodzieży;
12) ukazywanie potrzeby odpowiedzialności w korzystaniu ze środków społecznego przekazu (w tym internetu) w zakresie doboru treści, krytycznej oceny formy przekazu oraz poświęconego czasu;
13) pomoc w rozpoznawaniu i rozwijaniu zdolności, w odkrywaniu możliwych dróg realizacji osobowej i zawodowej wychowanka, przygotowywanie do odpowiedzialnego pełnienia zadań na każdej z nich.

*Rozporządzenie MEN z dnia 14 lutego 2017 roku w sprawie nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej Dz.U. z dnia 24 lutego 2017 roku, poz. 365*

# Lekcja 1 Wspólnota domu, serca i myśli – funkcje rodziny

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne: I<br><br>Wymagania szczegółowe: I.4, 8 | **Uczeń potrafi:**<br>• przedstawić treści, które będą przedmiotem zajęć wychowania do życia w rodzinie,<br>• wzbudzić refleksję nt. przedstawionych celów zajęć WDŻ,<br>• wspólnie tworzyć kontrakt dotyczący zasad pracy na lekcjach WDŻ,<br>• nazwać podstawowe funkcje rodziny.<br><br>**Uczeń uświadomi sobie:**<br>• potrzebę zajęć prorodzinnych w nauczaniu szkolnym,<br>• konieczność dostosowania się do wspólnie ustalonych zasad pracy na lekcjach WDŻ. | 1. Poznajmy się. Krótka prezentacja nauczyciela i uczniów.<br>2. Dojrzewanie (pokwitanie) – ważny okres w życiu człowieka.<br>3. Udział rodziny i szkoły w przygotowaniu uczniów do podjęcia przyszłych ról życiowych.<br>4. Krótka prezentacja treści na lekcjach WDŻ.<br>5. Podstawowe zasady, które będą obowiązywały na zajęciach WDŻ, np.: angażuję się w zajęcia, słucham uważnie, co mówią inni, nie przerywam itp.<br>6. Sposoby gratyfikacji za aktywność i pracę na zajęciach WDŻ.<br>7. Wspólnota domu, serca i myśli, czyli o funkcjach rodziny (wprowadzenie). | • Poznajmy się: autoprezentacja nauczyciela; ćwiczenie integracyjne.<br>• Pogadanka nt. celowości zajęć WDŻ i tematów, które będą poruszane na lekcjach.<br>• Wspólne ustalenie podstawowych zasad pracy na zajęciach WDŻ (kontrakt).<br>• Miniwykład nauczyciela nt. funkcji rodziny i zapowiedź tematyki najbliższych lekcji. | • Prezentacja multimedialna: funkcje rodziny.<br>• Ćwiczenia „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Słowniki, leksykony.<br>• Cyfrowe zasoby internetowe.<br>• Podręcznik „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV. |

# Lekcja 2 Witaj w domu – funkcje prokreacyjna i opiekuńcza

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne: I, II<br><br>Wymagania szczegółowe: I.4,8 IV.4 | **Uczeń potrafi:**<br>• wyjaśnić istotę funkcji prokreacyjnej rodziny,<br>• nazwać stopnie pokrewieństwa i wyjaśnić wielopokoleniowość rodziny,<br>• wskazać znaczenie funkcji opiekuńczej rodziny ze szczególnym uwzględnieniem jej roli w opiece nad najsłabszymi: dziećmi i ludźmi w podeszłym wieku,<br>• przedstawić najważniejsze potrzeby w rodzinie: miłości i akceptacji najbliższych.<br><br>**Uczeń uświadomi sobie:**<br>• potrzebę okazywania wdzięczności rodzicom za ich trud związany z opieką nad dziećmi,<br>• rolę empatii i altruizmu wobec innych. | 1. Gdy rodzina się rozrasta – funkcja prokreacyjna.<br>• dziecko – owocem miłości rodziców,<br>• potomstwo – nowi członkowie rodziny; biologiczna ciągłość; rodzina wielopokoleniowa,<br>• rodzina – podtrzymaniem szerszych ludzkich zbiorowości, np. społeczeństw, narodu.<br>2. Dawanie i branie w rodzinie – wyrazem wspólnoty miłości.<br>3. Rola rodziny w opiece nad najmłodszymi i najstarszymi jej członkami. | • Pogadanka.<br>• Emisja filmu „Witaj w domu".<br>• Rozmowa kierowana po filmie nt. funkcji prokreacyjnej i opiekuńczej rodziny.<br>• Ćwiczenie „mówiąca ściana".<br>• Mapa mentalna: „Jak mogę włączyć się w rodzinne dawanie?". | • Film „Witaj w domu" (z serii „Rodzinne przeboje").<br>• Ćwiczenia „Wędrując ku dorosłości" dla kl. IV.<br>• Prezentacja multimedialna. |

# Lekcja 3 Zasady i normy – funkcje wychowawcza i socjalizacyjna

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne: I, II<br><br>Wymagania szczegółowe: I.4, 6, 8, 9, 11 | **Uczeń potrafi:**<br>• wzbudzić refleksję nad swoim zachowaniem w rodzinie, i poza nią,<br>• uzasadnić, dlaczego należy zachowywać się uprzejmie, taktownie wobec innych,<br>• rozróżnić zachowania naganne od nienagannych.<br><br>**Uczeń uświadomi sobie:**<br>• potrzebę podjęcia samowychowania i samorozwoju,<br>• satysfakcję, jakiej doznajemy podczas podejmowania właściwych decyzji i odpowiedzialnych wyborów. | 1. Funkcja wychowawcza rodziny jako wzajemne uczenie się i współtworzenie kultury bycia, uprzejmości, taktu, współodczuwania, pomocy i miłości.<br>2. Proces samowychowania jako:<br>• refleksja o sobie i dokonywanych wyborach,<br>• umiejętność podejmowania właściwych decyzji,<br>• wybór wzorców (autorytetów),<br>• umiejętność rezygnacji ze swojej wygody na rzecz bliskich osób. | • Pogadanka: Dlaczego proces samowychowania jest trudny, aczkolwiek bardzo potrzebny?<br>• Zdanie niedokończone: „Wychowywać siebie, to znaczy...".<br>• Emisja filmu pt. „Babcia to babcia".<br>• Rozmowa po filmie: dlaczego wychowanie dziecka na człowieka szlachetnego nie jest łatwe?<br>• Debata: postawy społecznie akceptowalne (altruizm) i nieakceptowalne (egoizm).<br>• Kalambury: powiedzenia i przysłowia nt. pracy.<br>• Burza mózgów: dlaczego włączenie się w czynności i prace domowe jest istotne? | • Film „Babcia to babcia" (z serii „Rodzinne przeboje").<br>• Rekwizyty do prezentacji kalamburów.<br>• Ćwiczenia „Wędrując ku dorosłości" dla kl. IV.<br>• Prezentacja multimedialna. |

# Lekcja 4 Miłość, która scala – funkcje psychiczno-uczuciowa i kontrolna

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne: I, II<br><br>Wymagania szczegółowe: I.5, 7, 8, 9, 11 | **Uczeń potrafi:**<br>• nazwać i przedstawić istotę pojęć: wrażliwość, miłość, empatia, altruizm,<br>• opisać przejawy troski rodzicielskiej o dzieci w realizacji funkcji kontrolnej.<br><br>**Uczeń uświadomi sobie:**<br>• istotę samowychowania i rozwoju społecznego,<br>• troskę rodziców o dzieci i stawianie im wymagań. | 1. Różne postawy członków rodziny wobec siebie.<br>2. Zachowania empatyczne a obojętne.<br>3. Rola rodziców w wychowaniu dzieci do umiejętności współodczuwania.<br>4. Praca nad swoim charakterem.<br>5. Istotne znaczenie funkcji kontrolnej rodziny w wychowaniu dzieci. | • Pogadanka nt. rodziny, w której możemy być sobą i o wszystkim porozmawiać.<br>• Burza mózgów: na czym polega miłość w rodzinie.<br>• Debata o znaczeniu funkcji kontrolnej w rodzinie.<br>• Praca plastyczna „Mój dom”. | • Przykładowe scenki rodzinne.<br>• Ćwiczenia „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Cyfrowe zasoby internetowe.<br>• Podręcznik „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Prezentacja multimedialna. |

# Lekcja 5 Jesteśmy razem – funkcje rekreacyjno-towarzyska, kulturowa i ekonomiczna

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne: I, II<br><br>Wymagania szczegółowe: I.4, 6, 7, 8, 9, 10, 11 | **Uczeń potrafi:**<br>• uzasadnić potrzebę podtrzymywania więzi z bliższą i dalszą rodziną oraz znajomymi,<br>• opisać sposoby spędzania czasu wolnego w rodzinie,<br>• wymienić akcje charytatywne i sposoby działania wolontariatu.<br><br>**Uczeń uświadomi sobie:**<br>• wysiłek rodziców w zapewnieniu potrzeb bytowych rodziny,<br>• walory czynnego odpoczynku,<br>• potrzebę rezygnacji z postawy roszczeniowej i niektórych zachcianek. | 1. Dobrze zagospodarowany wolny czas – realizacją funkcji rekreacyjno-towarzyskiej rodziny.<br>2. Spotkania rodzinne w szerszym gronie – okazją do przekazywania tradycji i wzmocnienia więzi.<br>3. Wzajemne obdarzanie, szczególnie własnoręcznie wykonanymi upominkami – dużą satysfakcją i radością.<br>4. Potrzeby bytowe – funkcja ekonomiczna rodziny.<br>5. Umiejętność dzielenia się z innymi (akcje charytatywne, wolontariat). | • Mówiąca ściana nt. sposobów spędzania wolnego czasu w rodzinie.<br>• Emisja filmu „Tak, zaoszczędziłem!”.<br>• Rozmowa po filmie.<br>• Ćwiczenie: „Planowanie, planowanie”.<br>• Rozmowa kierowana nt. akcji charytatywnych i wolontariatu. | • Film pt. „Tak, zaoszczędziłem!” (z serii „Rodzinne przeboje”).<br>• Cyfrowe zasoby internetowe.<br>• Ćwiczenia „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Prezentacja multimedialna. |

# Lekcja 6 Człowiek istota płciowa

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne: V<br><br>Wymagania szczegółowe: II 3, 4, 5 | **Uczeń potrafi:**<br>• określić odrębność płci biologicznej, psychicznej i społecznej,<br>• dostrzec i omówić zagadnienie równości płci,<br>• przedstawić istotę uzupełniania się płci (komplementarność).<br><br>**Uczeń uświadomi sobie:**<br>• celowość płciowości człowieka – rodzicielstwo,<br>• różne role mężczyzn i kobiet i ich uzupełnianie się. | 1. Płciowość człowieka w aspekcie biologicznym, psychicznym i społecznym.<br>2. Rola rodziców w traktowaniu dziecka jako istoty płciowej.<br>3. On i ona w różnych i tożsamych rolach.<br>4. Komplementarność (wzajemne uzupełnianie się) płci.<br>5. Równoprawność i równorzędność osób. | • Miniwykład nauczyciela o istotnym okresie adolescencji w budowaniu dojrzałości i tożsamości płciowej.<br>• Burza mózgów: jak język, kultura i tradycja odróżniają świat męski i kobiecy.<br>• Emisja filmu „Przecież jesteś dziewczyną!”.<br>• Rozmowa po filmie.<br>• Pogadanka: jak dziś postrzegane są role kobiece i męskie oraz jakim ulegają przeobrażeniom.<br>• Ćwiczenie: „aby w domu było lepiej”. | • Film „Przecież jesteś dziewczyną!” (z serii „Rodzinne przeboje”).<br>• Cyfrowe zasoby internetowe.<br>• Ćwiczenia „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV. |

# Lekcja 7 Przekazywanie życia

## (dla grupy dziewcząt)

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne:<br>V, VI<br><br>Wymagania szczegółowe:<br>III.1, 2, 3 | **Uczennica potrafi:**<br>• określić, czym jest macierzyństwo i ojcostwo,<br>• wskazać perspektywę swojego psychofizycznego rozwoju w celu podjęcia przyszłych ról związanych z macierzyństwem.<br>• opisać budowę układu rozrodczego kobiety i mężczyzny,<br>• omówić funkcjonowanie układu rozrodczego dojrzewającej dziewczyny i dojrzewającego chłopca.<br><br>**Uczennica uświadomi sobie:**<br>• potrzebę przygotowania się do podjęcia przyszłych ról małżeńskich i rodzinnych. | 1. Okres dojrzewania czasem przygotowania się organizmu kobiety i mężczyzny do podjęcia w przyszłości funkcji macierzyńskiej i ojcowskiej.<br>2. Budowa żeńskiego układu rozrodczego.<br>3. Budowa męskiego układu rozrodczego.<br>4. Funkcjonowanie układu rozrodczego kobiety.<br>5. Zapłodnienie początkiem życia nowego człowieka; warunki, jakie muszą zaistnieć, aby poczęło się dziecko. | • Pogadanka nt. przygotowania się układu rozrodczego adolescentów do podjęcia przyszłych ról matki i ojca.<br>• Emisja filmu pt. „To ze mną też tak będzie?”.<br>• Rozmowa po filmie.<br>• Wykład zobrazowany planszami „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne” lub prezentacją multimedialną „Twoja i moja historia”: budowa i funkcjonowanie układu płciowego kobiety i mężczyzny. | • Film pt. „To ze mną też tak będzie?” (z serii „Rodzinne przeboje”).<br>• Plansze „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne”.<br>• Prezentacja multimedialna „Twoja i moja historia”. |

# Lekcja 8 Przekazywanie życia

## (dla grupy chłopców)

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne:<br>V, VI<br><br>Wymagania szczegółowe:<br>III.1, 2, 3 | **Uczeń potrafi:**<br>• określić, czym jest ojcostwo i macierzyństwo,<br>• wskazać perspektywę swojego psychofizycznego rozwoju w celu podjęcia przyszłych ról związanych z ojcostwem.<br>• opisać budowę układu rozrodczego mężczyzny i kobiety,<br>• omówić funkcjonowanie układu rozrodczego dojrzewającego chłopca i dojrzewającej dziewczyny.<br><br>**Uczeń uświadomi sobie:**<br>• potrzebę przygotowania się do podjęcia przyszłych ról małżeńskich i rodzinnych. | 1. Okres dojrzewania czasem przygotowania się organizmu mężczyzny i kobiety do podjęcia w przyszłości funkcji ojcowskiej i macierzyńskiej.<br>2. Budowa męskiego układu rozrodczego.<br>3. Budowa żeńskiego układu rozrodczego.<br>4. Funkcjonowanie układu rozrodczego mężczyzny.<br>5. Zapłodnienie początkiem życia nowego człowieka; warunki, jakie muszą zaistnieć, aby poczęło się dziecko. | • Pogadanka nt. przygotowania się układu rozrodczego adolescentów do podjęcia przyszłych ról ojca i matki.<br>• Emisja filmu pt. „To ze mną też tak będzie?".<br>• Rozmowa po filmie.<br>• Wykład zobrazowany planszami „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne" lub prezentacją multimedialną: budowa i funkcjonowanie układu płciowego kobiety i mężczyzny. | • Film pt. „To ze mną też tak będzie?" (z serii „Rodzinne przeboje").<br>• Plansze „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne".<br>• Prezentacja multimedialna |

# Lekcja 9 U progu dojrzewania

## (dla grupy dziewcząt)

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne:<br>III, IV<br><br>Wymagania szczegółowe:<br>II.1, 3, 4, 7 | **Uczennica potrafi:**<br>• opisać charakterystyczne przemiany zachodzące w organizmie dziewczynki w okresie dojrzewania,<br>• scharakteryzować zmiany zachodzące w okresie dojrzewania u chłopców,<br>• podać charakterystyczne cechy zmian psychicznych w okresie pokwitania,<br>• przyjąć i zaakceptować procesy fizyczne zachodzące u adolescentki,<br>• zrozumieć, że każdy organizm ma swój indywidualny rytm dojrzewania,<br>• scharakteryzować właściwy sposób odżywiania i trybu życia według zasad higieny.<br><br>**Uczennica uświadomi sobie, że:**<br>• niektóre cechy osobnicze (np. wzrost, wielkość biustu, kobiece kształty) są dziedziczne, nie mamy wpływu na ich wygląd i proporcje,<br>• organizm każdej dziewczynki ma swój własny rytm dojrzewania,<br>• powinna zapewnić swemu organizmowi odpowiednie warunki do harmonijnego rozwoju. | 1. Wpływ hormonów na zmiany zachodzące w organizmie.<br>2. „Huśtawka emocjonalna”, czyli zmiany nastroju – typowe dla adolescentów.<br>3. Osobnicze cechy (wzrost, figura, wielkość i kształt biustu) a dziedziczenie ich po rodzicach.<br>4. Indywidualne tempo rozwoju; pierwsze zmiany fizyczne, najczęściej między 11. a 14. rokiem życia.<br>5. Podstawowe informacje dotyczące dojrzewania chłopców.<br>6. Wpływ trybu życia nastolatki (ruch, odżywianie, sen) na jej rozwój. | • Miniwykład nauczyciela nt. burzy hormonalnej w okresie pokwitania i pierwszych objawów dojrzewania u dziewczynki.<br>• Projekcja filmu „Nie wiem, co myśleć?”.<br>• Rozmowa po filmie.<br>• Wykład nauczyciela z prezentacją multimedialną lub planszami nt. przemian fizjologicznych zachodzących w organizmie dziewczynki. | • Film: „Nie wiem, co myśleć?” (z serii „Rodzinne przeboje”).<br>• Plansze „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne”. |

# Lekcja 10 U progu dojrzewania

## (dla grupy chłopców)

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne:<br>III, IV<br><br>Wymagania szczegółowe:<br>II.1, 3, 4, 7 | **Uczeń potrafi:**<br>• opisać charakterystyczne przemiany zachodzące w organizmie chłopca w okresie dojrzewania,<br>• scharakteryzować zmiany zachodzące w okresie dojrzewania u dziewczynki,<br>• podać charakterystyczne cechy zmian psychicznych w okresie pokwitania,<br>• przyjąć i zaakceptować procesy fizyczne zachodzące u adolescenta,<br>• zrozumieć, że każdy organizm ma swój indywidualny rytm dojrzewania,<br>• scharakteryzować właściwy sposób odżywiania i trybu życia według zasad higieny.<br><br>**Uczeń uświadomi sobie, że:**<br>• niektóre cechy osobnicze (np. wzrost, męska sylwetka) są dziedziczne, nie mamy wpływu na ich wygląd i proporcje,<br>• organizm każdego chłopca ma swój własny rytm dojrzewania,<br>• powinien zapewnić swemu organizmowi odpowiednie warunki do harmonijnego rozwoju. | 1. Wpływ hormonów na zmiany zachodzące w organizmie.<br>2. „Huśtawka emocjonalna”, czyli zmiany nastroju typowe dla adolescentów.<br>3. Osobnicze cechy (wzrost, męska sylwetka) a dziedziczenie ich po rodzicach.<br>4. Indywidualne tempo rozwoju; pierwsze zmiany fizyczne, najczęściej między 12. a 14. rokiem życia.<br>5. Podstawowe informacje dotyczące dojrzewania dziewcząt.<br>6. Wpływ trybu życia nastolatka (ruch, odżywianie, sen) na jego rozwój. | • Miniwykład nauczyciela nt. burzy hormonalnej w okresie pokwitania i pierwszych objawów dojrzewania u chłopca.<br>• Projekcja filmu: „Nie wiem, co myśleć?”.<br>• Rozmowa po filmie.<br>• Wykład nauczyciela z prezentacją multimedialną nt. przemian fizjologicznych zachodzących w organizmie chłopca.<br>• Rozmowa po filmie. | • Film: „Nie wiem, co myśleć?” (z serii „Rodzinne przeboje”).<br>• „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne”. |

# Lekcja 11 Rodzi się dziecko

## (dla grupy dziewcząt)

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne:<br>I, II, V<br><br>Wymagania szczegółowe:<br>I.1, 6, 8<br>II.9<br>V.7 | **Uczennica potrafi:**<br>• krótko scharakteryzować okres ciąży,<br>• opisać kolejne etapy rozwoju dziecka od poczęcia do narodzin,<br>• wymienić zasady higienicznego trybu życia matki oczekującej dziecka,<br>• uzasadnić, dlaczego miłość matki i ojca do noworodka jest tak ważna.<br><br>**Uczennica uświadomi sobie:**<br>• wartość życia ludzkiego od poczęcia,<br>• potrzebę otaczania troską i miłością matki oczekującej dziecka,<br>• gotowość pomocy rodzicom w sytuacji powrotu mamy ze szpitala i przyjęcie brata lub siostry do rodziny. | 1. Poczęcie – początkiem życia człowieka.<br>2. Fazy rozwoju prenatalnego dziecka.<br>3. Ciąża: czas trwania; higieniczny tryb życia matki; szkoła rodzenia.<br>4. Poród – zadaniem dla kobiety, ale również dla mężczyzny.<br>5. Karmienie naturalne dziecka.<br>6. Przyjęcie dziecka do rodziny; pomoc starszego rodzeństwa. | • Wykład z prezentacją „Twoja i moja historia” nt. poczęcia i początków rozwoju życia człowieka.<br>• Emisja fragmentów filmu „Cud miłości” lub „Od poczęcia dziecko” – fazy rozwoju prenatalnego.<br>• Ćwiczenie utrwalające wiedzę o rozwoju dziecka w łonie matki.<br>• Rozmowa kierowana nt. ciąży i higienicznego trybu życia matki.<br>• Miniwykład nt. porodu.<br>• Pogadanka: dlaczego karmienie naturalne jest tak ważne?<br>• Ćwiczenie: „Gdy powiększa się rodzina”.<br>• „Burza mózgów”: Jak można pomóc rodzicom w opiece nad młodszym rodzeństwem? | • Prezentacja multimedialna: „Twoja i moja historia”.<br>• Film (fragmenty) o rozwoju dziecka w okresie prenatalnym, np. „Cud miłości” lub „Od poczęcia – dziecko”.<br>• Model 10-tygodniowego dziecka.<br>• Plansze: „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne”. |

# Lekcja 12 Rodzi się dziecko

## (dla grupy chłopców)

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne:<br>I, II, V<br><br>Wymagania szczegółowe:<br>I.1, 6, 8<br>II.9<br>V.7 | **Uczeń potrafi:**<br>• krótko scharakteryzować okres ciąży,<br>• opisać kolejne etapy rozwoju dziecka od poczęcia do narodzin,<br>• wymienić zasady higienicznego trybu życia matki oczekującej dziecka,<br>• uzasadnić, dlaczego miłość matki i ojca do noworodka jest tak ważna.<br><br>**Uczeń uświadomi sobie:**<br>• wartość życia ludzkiego od poczęcia,<br>• potrzebę otaczania troską i miłością matki oczekującej dziecka,<br>• gotowość pomocy rodzicom w sytuacji powrotu mamy ze szpitala i przyjęcie brata lub siostry do rodziny. | 1. Poczęcie – początkiem życia człowieka.<br>2. Fazy rozwoju prenatalnego dziecka.<br>3. Ciąża: czas trwania; higieniczny tryb życia matki; szkoła rodzenia.<br>4. Poród – zadaniem dla kobiety, ale również dla mężczyzny.<br>5. Karmienie naturalne dziecka.<br>6. Przyjęcie dziecka do rodziny; pomoc starszego rodzeństwa. | • Wykład z prezentacją „Twoja i moja historia" nt. poczęcia i początków rozwoju życia człowieka.<br>• Emisja fragmentów filmu „Cud miłości" lub „Od poczęcia dziecko" – fazy rozwoju prenatalnego.<br>• Ćwiczenie utrwalające wiedzę o rozwoju dziecka w łonie matki.<br>• Rozmowa kierowana nt. ciąży i higienicznego trybu życia matki.<br>• Miniwykład nt. porodu.<br>• Pogadanka – dlaczego karmienie naturalne jest tak ważne?<br>• Ćwiczenie: „Gdy powiększa się rodzina".<br>• „Burza mózgów" – Jak można pomóc rodzicom w opiece nad młodszym rodzeństwem? | • Prezentacja multimedialna: „Twoja i moja historia".<br>• Film (fragmenty) o rozwoju dziecka w okresie prenatalnym, np. „Cud miłości" lub „Od poczęcia dziecko".<br>• Model 10-tygodniowego dziecka.<br>• Plansze: „Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne". |

# Lekcja 13 Intymność

## (dla grupy dziewcząt)

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne: V<br><br>Wymagania szczegółowe: III.4 | **Uczennica potrafi:**<br>• określić, czym jest intymność,<br>• rozróżnić kontakty społeczne, które wymagają różnych stopni bliskości fizycznej,<br>• uzasadnić potrzebę nieufności i dystansu wobec obcych ludzi,<br>• wskazać na potrzebę zachowania intymności i nietykalności osobistej.<br><br>**Uczennica uświadomi sobie:**<br>• wartość zachowania intymności,<br>• prawo każdego człowieka do szacunku jego ciała i godności osobistej. | 1. Rozróżnienie kontaktów społecznych, które wymagają różnych stopni bliskości fizycznej.<br>2. Pojęcie intymności i wstydu; wstyd jako ochrona przed uprzedmiotowieniem osoby ludzkiej.<br>3. Prawo człowieka do intymności i nietykalności osobistej.<br>4. Sytuacje naturalne bliskości fizycznej, np. u lekarza.<br>5. Przysłanianie nagości (uwarunkowanie klimatyczne, dziedzictwo kulturowe).<br>6. Strefa intymności barierą dla świata obcych. | • Drama: Moje granice.<br>• Pogadanka lub miniwykład nt. rozróżnienia kontaktów społecznych o różnym stopniu bliskości fizycznej, np. w rodzinie, w małżeństwie (absorpcja wstydu przez miłość).<br>• Ćwiczenie: „Kto bliższy sercu?”<br>• Miniwykład nt. nagości w sytuacjach naturalnych: zabiegi higieniczne, kontakty ze służbą zdrowia. | • Podręcznik „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Ćwiczenia „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Prezentacja multimedialna. |

# Lekcja 14 Intymność

## (dla grupy chłopców)

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne: V<br><br>Wymagania szczegółowe: III.4 | **Uczeń potrafi:**<br>• określić, czym jest intymność,<br>• rozróżnić kontakty społeczne, które wymagają różnych stopni bliskości fizycznej,<br>• uzasadnić potrzebę nieufności i dystansu wobec obcych ludzi,<br>• wskazać na potrzebę zachowania intymności i nietykalności osobistej.<br><br>**Uczeń uświadomi sobie:**<br>• wartość zachowania intymności,<br>• prawo każdego człowieka do szacunku jego ciała i godności osobistej. | 1. Rozróżnienie kontaktów społecznych, które wymagają różnych stopni bliskości fizycznej.<br>2. Pojęcie intymności i wstydu; wstyd jako ochrona przed uprzedmiotowieniem osoby ludzkiej.<br>3. Prawo człowieka do intymności i nietykalności osobistej.<br>4. Sytuacje naturalne bliskości fizycznej, np. u lekarza.<br>5. Przysłanianie nagości (uwarunkowanie klimatyczne, dziedzictwo kulturowe).<br>6. Strefa intymności – barierą dla świata obcych. | • Drama: Moje granice.<br>• Pogadanka lub miniwykład nt. rozróżnienia kontaktów społecznych o różnym stopniu bliskości fizycznej, np. w rodzinie, w małżeństwie (absorpcja wstydu przez miłość).<br>• Ćwiczenie „Kto bliższy sercu?”.<br>• Miniwykład nt. nagości w sytuacjach naturalnych: zabiegi higieniczne, kontakty ze służbą zdrowia. | • Podręcznik „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Ćwiczenia „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Prezentacja multimedialna. |

# Lekcja 15 Obrona własnej intymności

## (dla grupy dziewcząt)

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne:<br>V<br><br>Wymagania szczegółowe:<br>III.4 | **Uczennica potrafi:**<br>• wymienić sytuacje, które mogą być krępujące i które zawstydzają,<br>• określić sposoby właściwej reakcji, gdy ktoś próbuje naruszyć sferę intymności.<br><br>**Uczennica uświadomi sobie, że:**<br>• należy natychmiast zgłaszać sytuacje, w których grozi skrzywdzenie,<br>• należy zachować czujność w kontaktach z osobami nieznajomymi. | 1. Sytuacje, które mogą naruszać naszą intymność.<br>2. Sposoby możliwych zachowań, jeśli ktoś próbuje przekroczyć sferę intymności: ucieczka, brak zgody, zgłoszenie dorosłym, policji.<br>3. Potrzeba dystansu wobec obcych ludzi. | • Rozmowa kierowana nt. różnych sytuacji, w których łamane jest prawo intymności i o potrzebie zachowania dystansu wobec obcych ludzi.<br>• Ćwiczenie: „Prawo człowieka do godności i intymności”.<br>• Praca w grupach ćwiczenie asertywności: co powiem, jak się zachowam, gdy np. ktoś obcy zaprasza mnie do swojego domu; chce ofiarować upominek; proponuje przejażdżkę samochodem itp.<br>• Miniwykład: sytuacje i miejsca niebezpieczne; jak ich unikać. | • Podręcznik „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Ćwiczenia „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Prezentacja multimedialna. |

# Lekcja 16 Obrona własnej intymności

## (dla grupy chłopców)

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne: V<br><br>Wymagania szczegółowe: III.4 | **Uczeń potrafi:**<br>• wymienić sytuacje, które mogą być krępujące i które zawstydzają,<br>• określić sposoby właściwej reakcji, gdy ktoś próbuje naruszyć sferę intymności.<br><br>**Uczeń uświadomi sobie, że:**<br>• należy natychmiast zgłaszać sytuacje, w których grozi skrzywdzenie,<br>• zachować czujność w kontaktach z osobami nieznajomymi. | 1. Sytuacje, które mogą naruszać naszą intymność.<br>2. Sposoby możliwych zachowań, jeśli ktoś próbuje przekroczyć sferę intymności: ucieczka, brak zgody, zgłoszenie dorosłym, policji.<br>3. Potrzeba dystansu wobec obcych ludzi. | • Rozmowa kierowana nt. różnych sytuacji, w których łamane jest prawo intymności i o potrzebie zachowania dystansu wobec obcych ludzi.<br>• Ćwiczenie: „Prawo człowieka do godności i intymności”.<br>• Praca w grupach –ćwiczenie asertywności: co powiem, jak się zachowam, gdy np. ktoś obcy zaprasza mnie do swojego domu; chce ofiarować upominek; proponuje przejażdżkę samochodem itp.<br>• Miniwykład: sytuacje i miejsca niebezpieczne; jak ich unikać. | • Podręcznik „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Ćwiczenia „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Prezentacja multimedialna. |

# Lekcja 17 Koleżeństwo

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne: II<br><br>Wymagania szczegółowe: II.8<br>VI.3, 6, 7 | **Uczeń potrafi:**<br>• określić, co to znaczy „być dobrym kolegą”, „dobrą koleżanką”,<br>• uzasadnić, że koleżeństwo przygotowuje do dojrzałej przyjaźni i miłości,<br>• rozeznać cechy charakteryzujące różnych liderów (tych, których warto uznać za przywódców i tych, których należy unikać).<br><br>**Uczeń uświadomi sobie, że:**<br>• obawy rodziców związane z wyborem kolegów i koleżanek mają swoje uzasadnienie,<br>• w pewnych sytuacjach należy być asertywnym. | 1. Atuty koleżeństwa; umiejętność tworzenia relacji międzyludzkich.<br>2. Istota koleżeństwa; czym jest koleżeństwo?<br>3. Cechy dobrego kolegi / dobrej koleżanki.<br>4. Koleżeństwo – różne oddziaływania na młodego człowieka.<br>5. Lider grupy – jaki może być?; jakiego można uznać za autorytet?<br>6. Asertywność; dlaczego czasem trzeba odmawiać? | • Pogadanka nt. istoty koleżeństwa.<br>• Emisja filmu „Co kolega może? Co kolega powinien?”.<br>• Rozmowa po filmie: „O co trzeba się starać, aby być dobrym i lubianym kolegą / koleżanką?<br>• Miniwykład nauczyciela nt. znaczenia koleżeństwa w przygotowaniu do dojrzałej przyjaźni i miłości.<br>• Pogadanka nt. różnych liderów grup.<br>• Drama: uczymy się odmawiać z szacunkiem.<br>• Ćwiczenie: Jak pozostać sobą. | • Film „Co kolega może? Co kolega powinien?” (z serii „Rodzinne przeboje”).<br>• Ćwiczenia „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Scenki do dramy. |

# Lekcja 18 Dobre wychowanie

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne: II.<br><br>Wymagania szczegółowe I.7, 12<br>VI.4 | **Uczeń potrafi:**<br>• uzasadnić, dlaczego zwroty grzecznościowe (np. proszę, dziękuję, przepraszam) ułatwiają życie,<br>• przedstawić dobre maniery w praktyce: w relacjach z najbliższymi, w domu, szkole i miejscach publicznych,<br>• określić dobór stosownego ubioru w różnych miejscach i sytuacjach.<br><br>**Uczeń uświadomi sobie, że:**<br>• znajomość zasad dobrego wychowania jest przydatna w życiu każdego, również młodego człowieka. | 1. Zasady dobrego wychowania, dobre maniery, *savoir-vivre* – istotnymi wartościami w procesie wychowania i bezkonfliktowego życia w społeczności ludzkiej.<br>2. *Savoir-vivre* – sztuką życia w różnych sytuacjach:<br>• w życiu rodzinnym,<br>• w szkole,<br>• w miejscach publicznych, np. w środkach komunikacji, w kinie, teatrze, w sklepie.<br>3. Odpowiedni ubiór w różnych sytuacjach życiowych; umiar i schludność. | • Pogadanka wprowadzająca nt. dobrych manier.<br>• Wykład nauczyciela o zasadach zachowania się w różnych sytuacjach życiowych.<br>• Drama – scenki z niestosownymi i stosownymi zachowaniami w miejscach publicznych i w domu.<br>• Emisja filmu „Wstęp tylko w strojach wieczorowych”.<br>• Rozmowa po filmie.<br>• Debata nt. ubioru uczniów. Stosowne i niestosowne ubranie w konkretnych sytuacjach.<br>• Ćwiczenie – praca w grupach: „Katalog dobrych manier”. | • Film „Wstęp tylko w strojach wieczorowych” (z serii „Rodzinne przeboje”).<br>• Podręcznik „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Poradniki, materiały źródłowe dot. *savoir-vivre'u*. |

# Lekcja 19 Internet świat prawdziwy czy nieprawdziwy?

| Nowa podstawa programowa | Cele szczegółowe kształcenia i wychowania | Materiał nauczania | Proponowane procedury osiągania celów | Propozycja środków dydaktycznych |
|---|---|---|---|---|
| Wymagania ogólne:<br>VII.<br><br>Wymagania szczegółowe:<br>VI.8, 9 | **Uczeń potrafi:**<br>• wymienić korzyści, które daje korzystanie z internetu,<br>• określić różne możliwości spędzenia czasu wolnego – w świecie wirtualnym i również w rzeczywistym,<br>• omówić zasady dobrego wychowania w internecie,<br>• przedstawić zjawisko uzależnienia od internetu.<br><br>**Uczeń uświadomi sobie:**<br>• wartości, ale i zagrożenia, które niesie ze sobą korzystanie z internetu,<br>• potrzeba świadomego i odpowiedzialnego korzystania ze środków społecznego przekazu. | 1. Internet – wynalazkiem XX wieku.<br>2. Zalety internetu – korzyści w zdobywaniu wiedzy i utrzymywanie relacji międzyludzkich.<br>3. Czas wolny i rozrywki w internecie i w realu. Jak wyważyć proporcje?<br>4. *Savoir-vivre* w internecie.<br>5. Jak nie dać się wciągnąć w sieć – czyli o niebezpieczeństwie uzależnienia od internetu. | • Pogadanka nt. historii mediów elektronicznych oraz korzyści, jakie niosą.<br>• Zapowiedź i emisja filmu „Spotkamy się w realu”.<br>• Rozmowa po filmie.<br>• Ćwiczenie: „Internet – dobrodziejstwo i zagrożenie”.<br>• Praca w grupach – „drzewo decyzyjne” | • Film „Spotkamy się w realu” (z serii „Rodzinne przeboje”).<br>• Ćwiczenia „Wędrując ku dorosłości” dla kl. IV.<br>• Karty pracy „drzewo decyzyjne”. |

Ewa Kosińska

# OPINIA PROGRAMU NAUCZANIA

## autorstwa Teresy Król: „Wędrując ku dorosłości". Wychowanie do życia w rodzinie dla uczniów klasy 4 szkoły podstawowej, Wydawnictwo Rubikon, Kraków 2017.

### Cele kształcenia :

Zajęcia dla uczniów klasy 4 stawiają sobie za cel realizowanie zagadnień z zakresu życia seksualnego człowieka oraz przekazania wiedzy o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa. Cele te są zgodne z rozporządzeniem MEN z dnia z dnia 14 lutego 2017 r. *w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej,* Dz. U. z dnia 24 lutego 2017 roku, Poz. 356). Program w swoim założeniu uwzględnia szybko postępujące zjawisko przyspieszenia rozwoju dzieci i młodzieży i konieczność dostosowania poziomu przekazywanej wiedzy do potrzeb i możliwości rozwojowych uczniów. Jest pomocą w przygotowaniu się dziecka do zrozumienia i akceptacji zmian wynikających z dojrzewania fizycznego, nabywania umiejętności radzenia sobie z emocjami i trudnościami w relacjach społecznych. Istotnym założeniem jest poszerzenie wiedzy dziecka o wartości rodziny i małżeństwa oraz przyjęcie integralnej wizji ludzkiej seksualności.

Cele kształcenia mają swój wyraz w podanych w Programie treściach nauczania i są spójne z wymaganiami szczegółowymi. Ta spójność stanowi ogromny walor całości Programu.

### Budowa programu

Materiał nauczania został podzielony na 6 działów tematycznych. Treści zawierają informacje istotne dla rozwoju psychicznego i społecznego dzieci wchodzących w etap dorastania. Wiedza z poszczególnych działów przekazywana jest na 19 jednostkach lekcyjnych. Pierwsze 5 lekcji obejmuje tematykę rodziny, jej funkcje prokreacyjne, opiekuńcze, wychowawcze i socjalizacyjne. Następnie realizowane są zagadnienia związane z płciowością, przekazywaniem życia, dojrzewaniem oraz intymnością. Ostatni dział (3 lekcje) przeznaczony jest na koleżeństwo, dobre wychowanie i internet w codziennym życiu.

Niektóre działy wymagają podziału na grupy ze względu na płeć, co jest bardzo korzystne dla realizacji treści związanych z intymnością. Dzieci w wieku 10-11 lat (klasa 4) charakteryzują się wstydliwością i omawianie zagadnień z zakresu płciowości będzie korzystniejsze przez pracę w grupach dziewcząt i chłopców osobno.

Spiralny, czyli koncentryczny układ treści daje możliwość utrwalenia wiedzy i jej poszerzenia, dostosowując materiał do wieku i możliwości percepcyjnych ucznia. Program zakłada poszerzenie kwestii podejmowanych w klasie 4 na kolejne klasy, w których będą one uzupełniane.

### Treści nauczania

Program „Wędrując ku dorosłości" obejmuje zestaw podstawowych treści nauczania do zajęć wychowanie do życia w rodzinie, zgodnych z rozporządzeniem MEN. Program określa kolejność realizacji treści, podając tematykę zajęć. Autorka zagadnień wymienianych w wymaganiach

ogólnych wskazuje, do każdego tematu, zakres wiedzy, stosowane metody i oczekiwane rezultaty. Treści tak są dobrane, by kolejny temat był kontynuacją wcześniej zrealizowanych zagadnień i poszerzał stopniowo świadomość ucznia odnośnie roli rodziny, małżeństwa i możliwości własnej aktywności w poznawanych sferach dojrzewania psychofizycznego dziecka.

Szczególnie wartościowe w Programie jest uwzględnienie aktualnych warunków społecznych, w jakich rozwija się uczeń i dostosowanie treści nauczania do jego potrzeb psychospołecznych i fizycznych oraz zainteresowań.

## Metody i techniki nauczania oraz pomoce dydaktyczne

Zaproponowane metody i techniki nauczania dostosowane są do rozwoju i możliwości percepcyjnych uczniów. Obecnie młodzież bazuje głównie na obrazach i łatwiej jest zrozumieć uczniowi przekazywane treści nauczania, jeśli oparte są na filmie, slajdach czy prezentacjach. Opiniowany program zakłada wykorzystanie bogatego zaplecza dydaktycznego: krótkich filmów edukacyjnych, obrazów sytuacyjnych, prezentacji multimedialnych itp.), które ułatwią odbiór trudnych treści i będą sprzyjały efektywnemu przyswojeniu wiedzy. W gestii nauczyciela będzie dobranie odpowiedniej metody, by wyzwolić zaangażowanie uczniów, zmotywować do dyskusji i zadawania pytań oraz uwrażliwić na istotne w życiu wartości. Pozostawienie nauczycielowi dużej swobody w doborze metod i sposobie realizacji treści programowych pozwoli na kreatywne modelowanie zajęć, dostosowanie ich do oczekiwań i możliwości uczniów.

## Ocena poprawności merytoryczno-dydaktycznej

- Program „Wędrując ku dorosłości” dla klasy 4, cechuje rzetelność i zgodność z najnowszą wiedzą z dziedziny: medycyny, biologii, psychologii, socjologii i pedagogiki.
- Jest dostosowany do wieku uczniów (10-11 lat) pod względem właściwego doboru pojęć, nazw, terminów i stopnia trudności.
- Zakres materiału rzeczowego jest odpowiednio dostosowany do liczby godzin przewidzianych w ramowym planie nauczania „Wychowania do życia w rodzinie”; uwzględniono również zróżnicowanie materiału dla grup dziewcząt i grup chłopców.
- Program zawiera treści zgodne z przepisami prawa.

Reasumując: Program nauczania „Wędrując ku dorosłości”. Wychowanie do życia w rodzinie dla klas 4, autorstwa Teresy Król, może być przeznaczony do zajęć wychowania do życia w rodzinie na omawianym poziomie rozwoju młodzieży.

Bardzo dokładne wskazówki dotyczące treści, metod i procedur pozwalają zakładać, że realizacja przedstawionych zagadnień istotnie przyczyni się do rozwijania zamierzonych umiejętności u dzieci wkraczających w wiek dorastania.

*mgr Ewa Kosińska*
psycholog, terapeuta, edukator;
wieloletni (1990-2006) doradca metodyczny WOM
i konsultant MCDN w Krakowie, autorka wielu
publikacji książkowych i artykułów dla nauczycieli
i wychowawców, pedagogów i psychologów; aktualnie
szkoleniowiec warsztatów psychologicznych,
terapeuta w poradni psychologicznej.

Henryk Noga

# OPINIA PROGRAMU NAUCZANIA

## autorstwa Teresy Król: „Wędrując ku dorosłości". Wychowanie do życia w rodzinie dla uczniów klasy 4 szkoły podstawowej, Wydawnictwo Rubikon, Kraków 2017.

Od roku szkolnego 2017/2018 zajęcia „wychowanie do życia w rodzinie" zostały wdrożone do nauczania szkolnego już od IV klasy szkoły podstawowej (rozporządzenie MEN z dnia 2 czerwca 2017 roku *w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Dz.U. 2017, poz. 117).*

Zatem program nauczania powinien być dostosowany do możliwości percepcyjnych 10–11-letnich uczniów. Szerokie i rozbudowane podstawy programowe (z dnia 14 lutego 2017 roku) dają szansę skupienia się na zagadnieniach podstawowych i bliskich dzieciom.

### 1. Budowa programu

Treści programowe mają układ spiralny. Istnieje więc możliwość powrotu w klasach starszych do tych samych zagadnień i zaprezentowania ich w stopniu bardziej rozszerzonym i wzbogaconym. Zarówno w nowych podstawach programowych, jak i w programie „Wędrując ku dorosłości" cele szczegółowe kształcenia i wychowania zostały sformułowane w języku wymagań i efektów uczenia się.

W pierwszym punkcie celów kształcenia: „Uczeń potrafi" skupiono się na poszerzeniu zasobu wiedzy i wzbogaceniu umiejętności uczniów. W drugim punkcie: „Uczeń uświadomi sobie" uwypuklono aspekt wychowawczy i formacyjny.

Materiał nauczania jest odzwierciedleniem treści programowych tak dobranych i tak sformułowanych, aby uczeń klasy IV miał możliwość zrozumienia ich, przyjęcia i urzeczywistnienia w swoim życiu. Z bogatej oferty nowych podstaw programowych wybrano te treści, które są bliskie dzieciom w tym wieku, zrozumiałe i celowe. Tematykę rozłożono (zgodnie z rozporządzeniem MEN z dnia 12 sierpnia 1999 roku) na 19 spotkań lekcyjnych, w tym po 5 lekcji z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców.

Pierwsze lekcje (1–5) oscylują wokół funkcji rodziny. Następne (6–12) dotyczą przekazywania życia, anatomii i fizjologii układu rozrodczego kobiety i mężczyzny. Treści te są kompatybilne z zagadnieniami, które przewiduje również program przyrody do klasy IV. Lekcje 13–14 uwrażliwiają na prawo każdego człowieka do zachowania własnej intymności, a lekcje 17–19 dotyczą koleżeństwa, zasad dobrego wychowania oraz korzystania z internetu.

W dziale: Proponowane procedury osiągania celów wiele zaplanowanych metod i form ma na celu wzmocnienie u uczniów cech, które będą rozwijały ich osobowość. Realizacja programu daje szansę na odkrycie ważnych życiowych wartości, przybliżenie ich dzieciom i urzeczywistnianie w życiu.

Narzędziami do wdrażania tych wartości są nie tylko zaproponowane filmy z serii „Rodzinne przeboje", ale przede wszystkim różnorodne metody aktywizujące. Zakłada się, że na zajęciach WDŻ oprócz przekazu wiedzy, ważne jest mobilizowanie wychowanków do samodoskonalenia.

Przykładowe ćwiczenia: burza mózgów – „Jak można pomóc rodzicom w opiece nad młodszym rodzeństwem?" (s. 21); pogadanka: „O co trzeba się starać, aby być dobrym kolegą?" (s. 26)

czy mapa mentalna: „Jak mogę włączyć się w rodzinne dawanie?”(s. 11). Podczas tych i wielu innych ćwiczeń uczniowie dokonują odkrycia takich wartości, jak: altruizm, postawa służby, odpowiedzialność, współdziałanie z otoczeniem, wdzięczność i wzmacnianie więzi rodzinnych.

Realizację ćwiczeń i zajęć warsztatowych wspierają odpowiednie środki dydaktyczne. Będą to np. karty pracy oraz zadania zamieszczone w zeszytach ćwiczeń. Proponuje się, aby metody podające uzupełnić prezentacjami multimedialnymi oraz filmami.

Każda jednostka lekcyjna jest odwołaniem się do nowej podstawy programowej (pierwsza rubryka Programu) ze wskazaniem wymagań ogólnych i wymagań szczegółowych – z podaniem numerów konkretnych zapisów w NPP.

## 2. Ocena programu *„Wędrując ku dorosłości”* w kontekście nowej podstawy programowej

Nietrudno zauważyć, że realizacja treści zawartych w nowych podstawach programowych stawia za cel odkrycie tego, co jest w życiu naprawdę ważne i cenne, np. prawidłowe relacje w rodzinie, wychowanie do miłości, prawdy i uczciwości; rola autorytetów w życiu człowieka; życie jako fundamentalna wartość; troska o osoby chore i niepełnosprawne itp.

Program odwołuje się do tych treści i uwyraźnia je, podejmując tematykę prorodzinną. Wskazuje na rodzinę, w której człowiek doświadcza miłości, serdeczności i zaspokojenia swoich potrzeb. Podkreśla się, że rodzina jest wielką wartością dzięki relacjom między tworzącymi ją osobami. Uczniowie otrzymują podpowiedź, jak tworzyć te relacje i jak zadbać o ich dobrą jakość.

Założenia i cele nowej podstawy programowej mają więc swoje odzwierciedlenie w niniejszym Programie.

## 3. Konkluzja końcowa

Program *„Wędrując ku dorosłości. Wychowanie do życia w rodzinie dla uczniów klasy IV szkoły podstawowej”* autorstwa Teresy Król jest zgodny z aktualnymi rozporządzeniami MEN i wymienione wyżej walory upoważniają do wydania pozytywnej opinii i rekomendowania go do użytku szkolnego do zajęć „wychowanie do życia w rodzinie” w klasie IV szkoły podstawowej.

*dr hab. prof. nadzw. Henryk Noga*
Uniwersytet Pedagogiczny - Kraków